

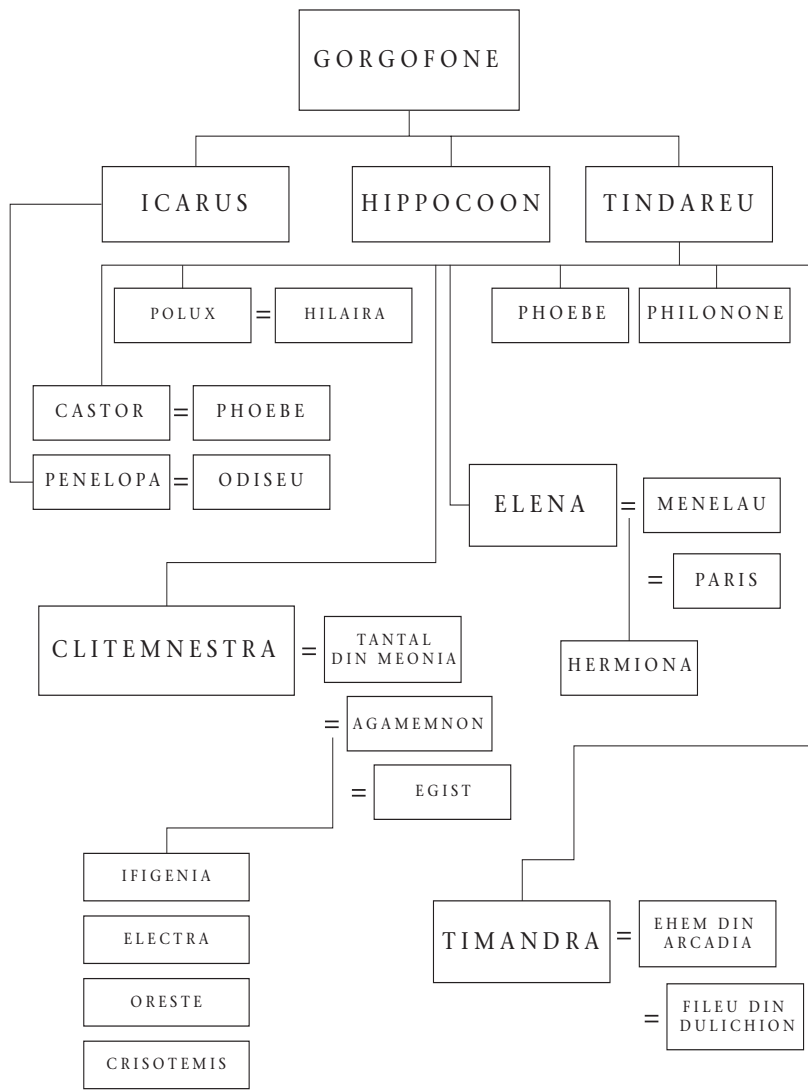
Costanza Casati

Clitemnestra

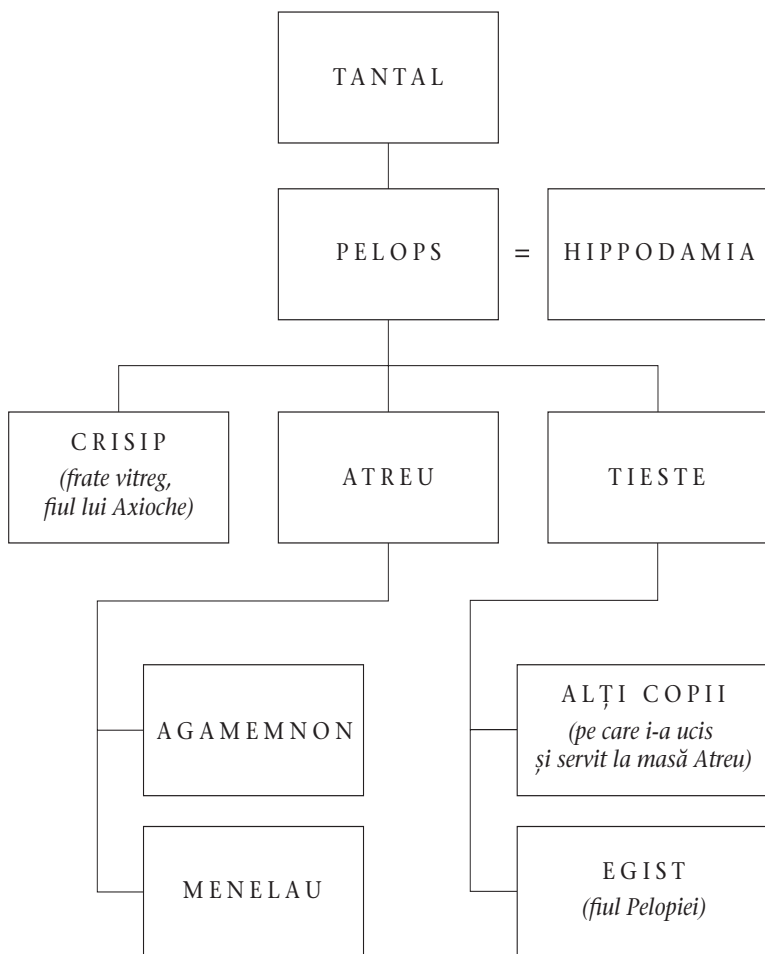
Traducere din limba engleză de
Laura Karsch

FAMILIA LUI TINDAREU

FAMILIA LUI ATREU

Casa lui Tindareu

Tindareu: regele Spartei, fiul lui Gorgofone, căsătorit cu:

Leda: regina Spartei, fiica lui Testiu, regele Etoliei, mama lui:

Castor și Polux, gemeni, cunoscuți sub numele de tindarizi (fiii lui Tindareu) și, mai târziu, drept dioscouri (în mitologia romană)

Clitemnestra: prințesă a Spartei și, mai târziu, regina cetății Micene

Elena: prințesă și regină a Spartei. Mai târziu cunoscută drept Elena din Troia. Potrivit mitului, Elena este fiica Ledei și a lui Zeus, care se transformase în lebădă și o siluise pe regină.

Timandra: prințesă a Spartei și, mai târziu, regina Arcadiei

Phoebe și Philonoe

Icariu: rege al Acarnaniei, fratele lui Tindareu, soțul Policastei, tatăl lui:

Penelopa: prințesă a Acarnaniei și, mai târziu, regina Ithacăi

Hippocoon: fratele vitreg al lui Tindareu și Icariu, ucis de către Heracle

Afareu: un alt frate vitreg al lui Tindareu și Icariu, tatăl lui:

Idas și Linceu: prinți din Messenia

Phoebe și Hilaira: prințese din Messenia, cunoscute ca leucipide (fiicele Calului Alb), promise lui Linceu și Idas, „furate“ de către Castor și Polux

Casa lui Atreu

Atreu: fiul lui Pelops și al Hippodamiei, regele cetății Micene. Fratele mai mare al lui Tieste și fratele vitreg al lui Crisip. Povestea acestei case este fără seamăn în mitologie, prin cruzimea și perversitatea ei. Atreu este tatăl lui:

Agamemnon: regele cetății Micene, „stăpânul oamenilor“, soțul Clitemnestrei, comandantul flotei grecești în timpul Războiului Troian

Menelau: regele Spartei, soțul Elenei

Tieste: devenit rege în Micene, după ce l-a ucis pe fratele său Atreu și i-a uzurpat tronul. A avut trei fii, pe toți trei i-a ucis Atreu. După ce un oracol i-a prezis că, dacă ar avea un fiu cu propria fiică, fiul acesta l-ar ucide pe Atreu, Tieste și-a violat fiica, pe Pelopia, și a devenit tatăl lui:

Egist: ucigașul unchiului său Atreu, vărul lui Agamemnon și Menelau, iubitul Clitemnestrei

Aeropa: fiica lui Catreu, regele Cretei, soția lui Atreu, iubita fratelui acestuia, Tieste

Alte personaje

Tezeu: erou grec, răpitorul Elenei, regele Atenei

Piritou: prinț al lapiților și prieten cu Tezeu

Cinisca: spartiată

Crisante: spartană, iubita Timandrei

Tantal: rege al Meoniei, primul soț al Clitemnestrei

Calhas: clarvăzătorul armatelor grecești

Leon: protectorul și sfătuitorul Clitemnestrei la Micene

Elina: servitoarea și confidenta Clitemnestrei la Micene
Polidamante, Cadmus, Licomede: membri ai Sfatului
Bătrânilor din Micene

Ereb: negustor

Cassandra: prințesă troiană, preoteasă a lui Apollo, fiica
Hecubei și a lui Priam. După Războiul Troian devine
concubina regelui Agamemnon.

Odiseu: prinț din Ithaca, fiul lui Laerte, *polytropos*, soțul
Penelopei

Marele Ajax: prinț din Salamis, fiul lui Telamon, vărul
eroului Ahile

Teucer: fratele vitreg al lui Ajax

Micul Ajax: erou din Locris

Nestor: rege din Pilos

Filoctet: prinț al Tesaliei, arcaș celebru

Menesteu: regele Atenei

Diomede: regele Argosului

Idomeneu: regele Cretei

Elefenor: erou din Eubeea

Mahaon: fiul lui Asclepius, expert în arta vindecării

Partea întâi

Nu există pace
pentru o femeie ambițioasă

Nu există iubire
pentru o femeie încoronată

Ea iubește prea mult
pofteste

Puterea ei este prea mare
nu are milă

Ea luptă pentru răzbunare
e nebună

Regii sunt formidabili
măreți
divini

Reginele sunt ucigașe
nerușinate
blestamate

1. Pradă

Clitemnestra privește în adâncul prăpastiei abrupte, dar nu vede nici urmă de trupuri neînsuflețite. Se uită după cranii despicate, oase rupte, cadavre mâncate de câini sălbatici și ciugulite de vulturi, dar nimic. Doar câteva flori temerare cresc printre crăpături, petale albe în întunericul prăpastiei. Se miră cum de pot crește într-un asemenea loc al morții.

Când era ea mică, nu creșteau flori aici. Își amintește cum se strecura în copilărie în pădure, să-i vadă pe Bătrâni târând criminali și bebeluși plăpânzi pe cărare și aruncându-i în abisul pe care spartanii îl numesc Ceadas. În josul stâncii, pietrele sunt ascuțite ca bronzul proaspăt turnat și alunecoase ca peștele crud. Clitemnestra se ascundea și se ruga pentru toți acei bărbați a căror moarte avea să fie lentă și dureroasă. Pentru bebeluși nu se putea ruga: gândul o neliniștea. Dacă se apropia de marginea prăpastiei, simțea cum îi mângâie obrazul o adiere blândă. Mama ei îi spusese că acei copii morți care zăceau pe fundul Ceadasului vorbeau cu vântul. Vocile acelea șopteau, dar Clitemnestra nu le înțelegea vorbele.

Așa că-și lăsa mintea să zboare haihui, uitându-se la soare printre crengile înfrunzite.

O tăcere sinistră s-a așternut peste pădure. Clitemnestra știe că e urmărită. Coboară iute de pe stâncă, lăsând în urma ei prăpastia, cu grijă să nu se împiedice pe pietrele alunecoase care alcătuiesc cărarea pentru vânătoare. Vântul e mai rece, cerul mai întunecat. Când a plecat ea de la palat, cu ore în urmă, soarele tocmai răsărea, cald pe pielea ei, iar iarba îi era udă sub tălpi. Mama ședea deja în sala tronului, cu fața aprinsă de lumina portocalie, iar Clitemnestra s-a furișat pe ușă înainte să poată fi văzută.

O mișcare bruscă în dosul copacilor și sunetul unor frunze strivite. Clitemnestra alunecă și se taie în palmă cu marginea ascuțită a unei pietre. Când ridică privirea, pregătită să se apere, vede doi ochi mari, întunecați. Doar o căprioară. Strânge pumnul, își șterge apoi mâna de tunică, pentru ca sângele să nu atragă animale de pradă.

Aude lupi urlând undeva departe, deasupra ei, dar se silește să meargă înainte. Băieții spartani de vârsta ei se luptă cu lupi și pantere, câte doi, ca parte a antrenamentului lor. Clitemnestra s-a ras odată în cap, ca un băiat, și s-a dus la gimnaziu împreună cu ei, sperând să se pregătească pentru vânătoare. Când a aflat mama ei, nu i-a mai dat să mănânce nimic timp de două zile.

— Tot din antrenamentul băieților spartani face parte și înfometarea, până când sunt obligați să fure, i-a spus.

Clitemnestra a îndurat pedeapsa — știa că o meritase.

Râul duce la un izvor și la o cascadă mică. Deasupra vede o crevasă, intrarea unei peșteri, din câte se pare. Se cațără pe stâncile acoperite de mușchi care mărginesc izvorul. Mâna îi palpită și alunecă pe suprafața pietroasă.

Arcul îi atârnă pe umăr, iar pumnalul i se bălăbănește la centură, mânerul lui o apasă în coapsă.

Ajunsa în vârf, se oprește să-și tragă sufletul. Rupe o bucată din tunică, o înmoaie în apa limpede de izvor și-și înfășoară în ea mâna sângărândă. Coroanele stejarilor se contopesc cu cerul tot mai întunecat și totul se estompează în fața ochilor ei obosiți. Știe că jos, pe pământ, e prea expusă. *Cu cât te cațeri mai sus, cu atât mai bine*, spune tatăl ei.

Se urcă în cel mai înalt copac și zăbovește călare pe o creangă, cu mâna strânsă pe pumnal. Luna e sus pe cer, conturul ei e clar și rece, ca un scut de argint. Nu se aude nimic, doar apa izvorului dedesubt.

O creangă trosnește și doi ochi aurii se ivesc în întunericul din fața ei, scrutând-o. Clitemnestra rămâne nemișcată, sângele îi pulsează în tâmple. În copacul de vizavi, o formă argintie se strecoară din umbră, dând la iveală o blană deasă și urechi ascuțite. Un râs.

Animalul face un salt și aterizează în copacul ei. Impactul o face să-și piardă echilibrul. Își încleștează mâinile de creangă, dar unghiile i se rup, palmele îi alunecă. Se prăvălește și aterizează pe solul noroios. O clipă e oarbă și fără suflare. Animalul dă să se năpustească asupra ei, dar mâinile tinerei sunt deja pe arc și săgeți. Trage și se rostogolește într-o parte. Ghearele râsului o zgârie pe spate, iar Clitemnestra urlă.

Animalul se oprește, cu spatele la crevasa îngustă care dă în peșteră. O clipă, fata și râsul se fixează din priviri. Pe urmă, agilă ca un șarpe la atac, Clitemnestra își zvârle pumnalul în umărul animalului. Râsul urlă de durere și Clitemnestra fuge pe lângă el, către întunecimea peșterii. Abia încape prin crevasa îngustă, se zgârie la

cap și pe șolduri, dispărând în întuneric și așteptând, rugându-se ca peștera să nu mai aibă o altă intrare sau un alt vizitator.

Încetul cu încetul, ochii ei se obișnuiesc cu întunericul. Arcul și majoritatea săgeților au scăpat intacte, iar Clitemnestra le pune deoparte. Își scoate tunica însângerată și-și sprijină capul de stânca rece. Gâfâitul ei răsună în aerul umed, ca și cum peștera însăși ar respira. Oare acum poate s-o vadă zeița Artemis? Și-ar dori să fie așa, deși tatăl ei i-a tot spus să nu-și mai bată capul cu zeii. Mama ei, pe de altă parte, crede că pădurile ascund secretele zeilor. Pentru ea, peșterile sunt adăposturi, minți care au gândit și trăit viețile ființelor pe care le-au găzduit de-a lungul vremii. Dar poate că tatăl ei are dreptate: peștera aceasta pare la fel de goală ca un templu noaptea. Doar gemetele râsului rănit se mai aud, tot mai departe.

Când se sting, Clitemnestra se trage mai aproape de crevasă și strecoară o privire afară. Nicio mișcare pe solul noroios. Își trage pe ea tunica, tresare când i se lipește de rană, și apoi părăsește peștera, atingând cu șoldurile piatra netedă.

Râsul zace în apropierea izvorului, sângele lui se întinde pe frunzele portocalii, ca vinul vărsat. Clitemnestra se apropie șchiopătând și-și recuperează pumnalul. Ochii animalului sunt deschiși, reflectând forma luminoasă a lunii. Surpriza e încă gravată în ei, la fel și tristețea. Nu sunt foarte diferiți de ochii unui om mort. Clitemnestra își leagă labele animalului de tolbă și o ia din loc, cu speranța să ajungă acasă până-n zori.

Mama va fi mândră de prada ei.

2. O fată câștigă, alta pierde

— Mai încet, Clitemnestra! Dacă iar ies a doua, Artemis o să tragă în mine!

Clitemnestra râde, iar sunetul răsună peste câmpie precum cântul păsărilor.

— N-o să tragă. Așa ți-a zis mama, ca să fugi mai repede!

Se întrec printre șirurile de măslini și smochini, părul li se agață de frunze, picioarele lor goale calcă pe fructele căzute. Clitemnestra e mai rapidă. Julituri și vânătăi îi acoperă brațele, iar în ochii ei se citește hotărârea de a ajunge prima la râu. În spatele ei, Elena găfâie, își strigă sora. Când e atins de soare, părul ei strălucește la fel ca fructele coapte din jurul ei.

Clitemnestra sare din crâng pe pământul pârjolit de soare. O arde la tălpi, așa că țopăie pe iarba gălbejită. Se oprește abia când ajunge la râu, să se oglindească în apă. E murdară, răvășită.

— Așteaptă-mă, strigă Elena.

Clitemnestra se răsucește. Sora ei s-a oprit la marginea crângului, sudoarea îi îmbibă tunică. O privește mânioasă.

— De ce trebuie mereu să te grăbești? întrebă Elena.

Clitemnestra zâmbește. O fi semănând Elena din Sparta cu o zeiță pentru poporul lor, dar, în realitate, o imită pe sora ei în toate.

— Pentru că e cald, spune Clitemnestra.

Își zvârle tunica cât colo și se aruncă în apă. Părul lung îi dansează împrejur ca algele de mare. Briza răcoasă din primele ore ale dimineții cedează în fața arșiței verii. Pe malurile râului Eurotas, între câmpiile aride și munții stâncoși, câteva anemone sângerii se căznesc să crească. Nu departe de mal se întinde timidă fâșia îngustă de pământ roditor, cu măslini și smochini, ca o rază de soare pe cerul înnorat. Elena zăbovește la mal, cu apa până la coapse. Ea intră întotdeauna treptat în apă, se udă mai întâi cu mâinile.

— Haide!

Clitemnestra înoată până la ea și-i cuprinde talia cu brațele.

— E rece, geme Elena, dar continuă să înainteze în apă.

Când Clitemnestra vrea să-i dea drumul, Elena se agață de corpul ei cald, lipindu-se de el cât mai strâns.

— Nu ești o spartană, zice Clitemnestra zâmbind.

— Nu ca tine. Dacă erai bărbat, te numărai printre cei mai puternici luptători ai Greciei.

— Mă număr deja printre cei mai inteligenți spartani, spune Clitemnestra rânjind.

Elena își încrețește fruntea.

— Să nu spui așa ceva. Știi ce zice mama despre *hybris*.

— *Că aroganța vine înaintea căderii*, citează Clitemnestra plictisită. Dar tata zice despre el că e cel mai curajos războinic din Sparta și deocamdată nu l-a pedepsit nimeni.

— Tata e rege. Noi nu suntem, așa că am face bine să nu mâniem zeii, insistă Elena.

Clitemnestra râde. Sora ei, care se poartă de parcă viața ar fi noroi și întuneric, o amuză întotdeauna.

— Dacă tu ești cea mai frumoasă femeie de pe meleagurile noastre și de dincolo de ele, de ce n-aș fi eu cea mai inteligentă? Nu înțeleg de ce i-ar mânia asta pe zei — ei vor fi oricum întotdeauna mai inteligenți și mai frumoși.

Elena stă să se gândească. Clitemnestra înoată către un petic de soare ce sclipește pe suprafața apei, iar sora ei o urmează. Plutesc amândouă, cu fețele ca două flori-ale-soarelui ce caută mereu lumina.

Sosesc la gimnaziu la timp pentru antrenamentul zilnic. Soarele arde și ele se grăbesc să ajungă la umbra copacilor care împrejmuiesc curtea. Pe nisip, câteva fete se antrenează deja, alergând de jur împrejurul curții în pielea goală. Aici, spartiatele, fiicele celor mai buni și nobili războinici din Sparta, se antrenează laolaltă cu fetele de rând și vor continua să se antreneze până când își vor întemeia o familie proprie. Trupurile lor sunt unse cu ulei, vechile cicatrici sunt pale pe pielea bronzată.

Clitemnestra pășește pe nisip, Elena o urmează. Nisipul îi arde tălpile ca o lamă încinsă, iar aerul e îmbâcsit de mirosul transpirației. Maestrul — unul dintre războinicii tatălui ei — le dă un disc, apoi o sulită și le corectează postura în timp ce ele aruncă de nenumărate ori. Soarele urcă pe cer, iar fetele sar, se întrec și aleargă, cu membrele dureroase, cu gâturile iritate de aerul uscat, fierbinte.

La urmă vine dansul. Clitemnestra surprinde zâmbetul Elenei, dansul este momentul preferat al surorii ei. Tobele bat, fetele încep. Picioare goale lovesc nisipul, zvâcnind în aerul încins de soare, iar părul dansatoarelor

se mișcă precum limbile de foc. Clitemnestra dansează cu ochii închiși, picioarele ei puternice țin ritmul. Mișcările Elenei le urmează pe cele ale surorii ei, dar sunt mai măsurate, mai grațioase, de parcă s-ar teme să nu se piardă. Cu picioarele ușoare și sigure, cu brațele ca niște aripi, pare gata să-și ia zborul și să se înalțe sus, departe de ochii celorlalți. Dar nu se poate înălța, așadar continuă să danseze, neobosită.

Clitemnestra dansează pentru sine, Elena dansează pentru alții.

Apa din baie e rece și plăcută pe piele. Doar Elena, Clitemnestra și spartiatele au voie să împartă mica încăpere dintr-un colț al curții. Majoritatea atletelor — fetele de rând și cele care nu s-au născut în Sparta — își spală sudoarea în râu.

Clitemnestra își reazemă capul de zidul de piatră, o observă pe Elena cum se ridică din bazin, cu părul auriu lipit pe umeri. La șaisprezece ani, corpurile lor se modifică, fețele lor sunt mai slabe, mai ferme. Pe Clitemnestra o sperie acest lucru, dar nu vorbește despre el. Îi amintește faptul că, la vârsta asta, mama lor era deja măritată cu tatăl lor și-și părăsise meleagurile natale.

Leda venise în Sparta din Etolia, țara aridă, muntoasă, din nordul Greciei, renumită pentru animalele ei sălbatice, pentru zeitățile și spiritele naturii. Ca toate prințesele etoliene de dinaintea ei, Leda vâna, era iscusită la mânuirea securii și a arcului și o adora pe zeița munților, Rhea. Regele Tindareu a iubit-o pentru firea ei aprigă și s-a căsătorit cu ea, deși grecii considerau triburile din Etolia ca fiind „primitive“ și răspândeau zvonuri că ar mânca și ei, ca animalele, carne crudă. Când Leda,

o femeie viguroasă, cu părul ca pana corbului și pielea măslinie, a născut-o pe Elena — o fată cu pielea deschisă la culoare, cu părul ca mierea —, toți spartanii au crezut că Zeus se iubise cu ea. Se știa că zeului îi plăceau fetele frumoase și că se amuza luând diverse înfățișări, pentru a le silui. Se transformase în taur pentru a o răpi pe prințesa feniciană Europa; în ploaie de aur, pentru a o atinge pe frumoasa Danaë; într-un nor întunecat, pentru a o seduce pe preoteasa Io.

La fel a făcut și cu Leda. Deghizându-se în lebădă, a găsit-o așezată singură pe malul râului Eurotas, cu părul ei negru și lucios ca pana corbului, cu privirea pierdută și tristă. A zburat în brațele ei și, când ea i-a mângâiat aripile, a violat-o. Bârfitorii se complac în detalii, așa că spartanii vorbeau despre cum se zbătuse Leda când o prinsese Zeus, cum o rănise cu ciocul, cum o imobilizase cu aripile lui. Alții vorbeau despre altceva: că unirea lor fusese atât de plăcută, încât o lăsase pe Leda îmbujorată și respirând găfâit.

— Cum să nu-i fi plăcut, l-a auzit Clitemnestra odată pe unul dintre băieții de la gimnaziu. Regina e diferită... Poporul ei e mai *barbar*.

Clitemnestra l-a lovit în față cu o piatră, dar nu i-a spus mamei ei. Zvonurile se răspândeau din invidie: Leda era frumoasă, iar spartanii nu aveau încredere în ea. Dar limbile ascuțite sunt greu de ignorat și până și regele a ajuns să creadă că Elena nu era fata lui. Nu recunoștea în ea nimic din el însuși, mai ales de când crescuse și o pasionau muzica și dansul, plângând când vedea un soldat rănit.

Dar Clitemnestra știe că Elena e sora ei. Știe că Elena, deși păruse gingașă și blândă în copilărie, are o voință

la fel de puternică precum a ei. Când erau mici, Elena stătea lângă ea și compara fiecare părțică din trupurile lor, până când descoperea o asemănare și era mulțumită. În fond, spunea Elena, genele lor erau dese, degetele — subțiri, gâturile — lungi. Iar când Clitemnestra îi răspundea că părul ei e mai închis, de culoarea pământului, Elena pufnea disprețuitoare.

— Curând vor veni băieții.

Clitemnestra ridică privirea. Celelalte fete au plecat deja, iar Elena se uită la ea cu capul înclinat într-o parte, ca o căprioară curioasă. Clitemnestra ar vrea s-o întrebe dacă se teme și ea de viitor, dar cuvintele parcă nu vor să vină, așa că, în schimb, se ridică în picioare.

— Atunci, hai să plecăm.

Astă-seară nu sunt bărbați în sala în care este servită mâncarea. Spațiul e însuflețit de râsetele femeilor și de aroma cărnii fripte. Când intră Clitemnestra și Elena, mama lor șade în capul mesei și stă de vorbă cu câțiva servitori, în vreme ce Timandra, Phoebe și Philonoe, surorile mai mici ale Clitemnestrei, își umplu farfuriile cu lipii și măslina. Zâmbesc în timp ce mestecă, au mâinile și obrații unsuroși de la grăsimea cărnii. Elena și Clitemnestra ocupă două locuri libere de lângă mama lor.

Sala e spațioasă și austeră, ferestrele înalte dau spre câmpie. Sunt doar câteva arme vechi agățate pe pereți și o masă lungă, cu lemnul ei întunecat zgâriat și decolorat, la care bărbații și femeile mănâncă de regulă împreună.

— Asigurați-vă că n-a furat nimeni din grânare, le spune Leda servitorilor, și mai păstrați niște vin pentru rege, pentru când se întoarce din călătorie.

Le face un semn din mână să se îndepărteze, iar ei se strecoară afară din încăpere la fel de silențios precum peștii în apă.

Phoebe își șterge mâinile pe tunica maro și se apleacă spre mama ei.

— Când se întoarce tata? întrebă.

Ea și Philonoe sunt încă mici și au ochii verzi-închis ai mamei lor și pielea ei măslinie.

— Tatăl și frații voștri se vor întoarce astă-seară de la jocuri, spune Leda, savurându-și bucata de brânză.

Unchiul Clitemnestrei a găzduit întreceri în Acarnania, la care s-au adunat să participe tineri din toate orașele grecești.

— Va fi la fel de plictisitor ca la o reuniune a Sfatului Bătrânilor, surioară, îi spusese Castor Clitemnestrei înainte de plecare. Te vei distra mai bine aici, la vânătoare și ajutând-o pe mama să conducă palatul.

Îi atinsese fruntea cu buzele sale, iar Clitemnestra zâmbise la auzul minciunii lui. Castor știa foarte bine cât de mult își dorea ea să-i însoțească.

— Crezi că or fi câștigat ceva Castor și Polux? întrebă Philonoe.

— Sigur că da, răspunde Timandra, în timp ce dinții ei se afundă în carnea succulentă de porc.

Are treisprezece ani, trăsături viguroase, neinteresante — seamănă mult cu tatăl ei.

— Polux e mai puternic decât orice spartan, iar Castor aleargă mai repede decât zeii.

Philonoe zâmbește mulțumită, iar Phoebe cascadează, strecurând sub masă o bucată de carne pentru câinii casei.

— Mamă, de ce nu ne spui tu o poveste? întrebă. Tata ne spune mereu aceleași povești.

Leda zâmbește.

— Să vă spună Clitemnestra o poveste.

— Vreți să ascultați cum am ucis Castor și cu mine un lup? Întreabă Clitemnestra.

Phoebe bate din palme.

— Da, da!

Așadar, Clitemnestra își spune poveștile, iar surorile ei o ascultă. Sângele și moartea nu le înspăimântă, fiindcă sunt încă mici și cresc într-o lume a miturilor și a zeităților și nu înțeleg diferența între ceea ce este real și ceea ce nu este.

Pe fereastră se vede cerul portocaliu. Cineva cântă în sat, aerul e fierbinte și dulce.

— Timandra e ca tine, spune Elena, pregătită de culcare.

Camera lor e la capătul gineceului, al apartamentului femeilor, și are pereții pictați cu imagini simple — flori roșii, păsări albastre, pești aurii. Au două taburete de lemn, pe care stau frumos împăturite rochiile lor, un vas cu apă și un pat din abanos egiptean — un dar de la Tezeu din Atena, oferit Elenei când a împlinit paisprezece ani.

Clitemnestra ia apă cu mâinile făcute căuș și se spală pe față.

— Nu ți se pare că seamănă cu tine? Timandra? repetă Elena.

— Hmm. Da.

— E o ștregăriță.

Clitemnestra râde, se șterge pe frunte.

— Vrei să zici că și eu sunt o ștregăriță?

Elena își înclină capul într-o parte, își încrețește fruntea.

— Știi ce voiam să spun.

— Știu.

Clitemnestra se întinde pe pat lângă sora ei, cu privirea în tavan. Uneori îi place să-și imagineze că e pictat cu stele.

— Ești obosită? întrebă.

— Nu, șoptește Elena.

Ezită, inspiră adânc.

— Tata se va întoarce diseară, iar mâine vă va povesti ție și Timandrei totul despre întreceri. Vă iubește atât de mult.

Clitemnestra așteaptă. Își caută cu mâna cicatricea de pe spate, îi pipăie marginile inegale.

— Probabil tata e așa fiindcă eu n-am ucis niciodată nimic, spune Elena.

— Nu de aceea, zice Clitemnestra. Știi că el crede că Leda a avut un alt bărbat.

— Păi, a avut?

De câte ori au purtat discuția asta? Clitemnestra oftează, pregătită să repete ceea ce-i spune de fiecare dată.

— Nu contează. Tu ești fiica Ledei și sora mea. Și acum, hai să ne odihnim.

Indiferent de câte ori i-ar spune-o, Elena tot o ascultă ca și cum ar fi întâia oară. Îi zâmbește scurt Clitemnestrei și închide ochii, iar corpul ei se destinde. Clitemnestra așteaptă până aude respirația ritmică a Elenei, după care se răsuște către ea. Privește pielea desăvârșită a surorii ei, netedă ca o amforă pregătită să fie pictată, și se întreabă: *Când am început să ne mințim?*

A doua zi dimineața au loc lupte. Servitorii mătură și netezesc nisipul din gimnaziu, apoi aduc la umbra copacilor un scaun cu spetează înaltă. Spartiatele se adună

într-un colț al terenului. Unele sunt fără astâmpăr, iau de jos câte o mână de nisip, altele stau liniștite, își ating răni vechi. Clitemnestra întinde brațele, în timp ce Elena îi prinde părul la spate, să nu-i atârne șuvițe peste față. Degetele surorii ei îi ating capul cu blândețe.

Sus pe deal, palatul se scaldă în arșița soarelui, în vreme ce, pe partea opusă, râul și munții sunt răcoroși și umbroși. Curtea pentru antrenamente e tăcută, pe jumătate ascunsă de stânci și iarbă înaltă. Primăvara și toamna, fetele vin deseori aici pentru lecțiile lor de muzică și poezie, dar acum e prea cald, cu soarele arzând deasupra capetelor lor, cu aerul încins ce li se lipește de piele ca nisipul umed.

Câțiva bărbați se ivesc pe cărarea prăfoasă ce coboară de la palat. Servitorii dispar din curte, se ghemuiesc în dosul copacilor, iar spartiatele amuțesc. Clitemnestra îi urmărește pe războinici ocupându-și locurile în jurul curții, în vreme ce tatăl ei se așază pe scaunul cu spetează înaltă. Tindareu e scund, dar puternic, cu picioare viguroase. Privirea lui zăbovește asupra fetelor, luminoasă și pătrunzătoare ca a unui vultur. Apoi își drege glasul.

— Trăiți pentru a aduce onoare Spartei și regelui vostru. Vă luptați pentru a avea copii puternici, sănătoși și pentru a vă cârmui casele. Vă luptați pentru a vă dovedi loialitatea față de oraș. Vă luptați pentru a aparține. Supraviețuirea, curajul și tăria sunt datoriile voastre.

— Supraviețuirea, curajul și tăria sunt datoriile noastre, spun fetele la unison.

— Cine începe? întrebă Tindareu.

Aruncă o privire către Clitemnestra. Ea îi susține privirea, dar tace. Ar fi o prostie să le cheme ea prima la întrecere pe celelalte fete — fratele ei a învățat-o acest

lucru. Se luptă de ani buni cu spartiatele, dar mereu mai are câte ceva de învățat de la ele, mișcări secrete, pe care nu i le-au arătat încă. E important să le observe întâi.

Eupoleia face un pas în față. Își alege adversara, o fată slabă, al cărei nume Clitemnestra nu-l cunoaște, și lupta începe.

Eupoleia e înceată, dar violentă. Strigă și încearcă să-și apuce adversara de păr. Fata pare speriată și-i dă târcoale ca o pisică vagaboandă. Când Eupoleia țintește iarăși către capul ei, fata nu sare suficient de departe, iar pumnul Eupoleiei îi nimerește falca. Fata cade și nu se mai ridică. Lupta s-a încheiat.

Tindareu pare dezamăgit. Nu vine prea des să le observe, iar când vine, vrea să vadă o luptă cumsecade.

— Altcineva, spune.

Cinisca face un pas în față și celelalte fete se feresc din calea ei ca niște câini speriați. E fiica unuia dintre tovarășii de arme ai lui Tindareu, înaltă, cu un nas coroiat și picioare puternice. Clitemnestra își amintește că Cinisca a încercat odată să-i fure o jucărie, figurina de lut pictat a unui războinic, cu ani în urmă, în piață.

— Cu cine te lupti, Cinisca? întreabă Tindareu.

Ceva din privirea Ciniscăi îi răscolește Clitemnestrei sângele în vene. Înainte să se ofere ea să lupte, Cinisca spune:

— Cu Elena.

Fetele cască gura, mirate. Nimeni n-a mai provocat-o până acum la întrecere pe Elena, fiindcă se știe că lupta ar fi prea ușoară și că nu e nicio onoare în asta. Se tem ca Tindareu să nu intervină în favoarea fiicei sale, dar Tindareu nu favorizează pe nimeni. Se uită toate spre el, așteaptă un răspuns. Tindareu dă din cap afirmativ.

— Ba nu, protestează Clitemnestra și o apucă pe sora ei de braț.

Tindareu se încruntă.

— Poate să lupte și ea ca orice spartană.

— Voi lupta eu, îi răspunde Clitemnestra.

Elena o împinge deoparte pe sora ei.

— Mă faci de râs, zice și se întoarce spre Cinisca. Mă voi lupta cu tine.

Își prinde părul la spate, mâinile îi tremură. Clitemnestra își mușcă falca până când simte gustul sângelui. Nu știe ce să facă.

Elena se oprește în mijlocul curții, iar Cinisca face același lucru. Urmează un moment de tăcere, când nisipul sclikește și adie un vânticel plăcut. Apoi Cinisca atacă. Elena sare într-o parte, grațioasă și sprintenă ca o căprioară. Cinisca se dă înapoi și se mișcă lent, chibzuieste. Cel mai primejdios luptător e cel care gândește, Clitemnestra știe acest lucru. Cinisca se pregătește să lovească iar și, când lovește, Elena se mișcă în direcția greșită și e nimerită în gât. Cade într-o parte, dar reușește s-o apuce pe Cinisca de picior și s-o tragă după ea. Cinisca îi tăbăcește Elenei fața cu pumnul.

Clitemnestrei îi vine să închidă ochii, dar nu e ceea ce a învățat. Așa că privește, gândindu-se cum s-o lovească pe Cinisca mai târziu, în pădure sau la râu. O va doborî și-i va învineți fața, până când fata va înțelege că de anumite persoane nu ai voie să te atingi.

Cinisca încetează s-o mai lovească, iar Elena se târăște de lângă ea, cu fața tumefiată, cu mâinile însângerate. *Zboară, ia-ți zborul*, ar vrea Clitemnestra să-i strige, dar căprioarele nu au aripi, iar Elena abia se mai ține pe picioare. Cinisca nu-i dă răgazul să-și revină. O lovește